

Asociačná dohoda - základ spolupráce ČSFR s Európskym spoločenstvom v oblasti životného prostredia

Európske spoločenstvo (ES) je v súčasnosti spoločný názov pre Európske hospodárske spoločenstvo (EHS), Európske spoločenstvo uhlia a ocele (ESUO) a Európske spoločenstvo atómovej energie (EURATON). Od svojho vzniku prešlo toto združenie dnes už dvanástich európskych štátov viacerými zmenami z hľadiska počtu členov, základných smerov a cieľov, ako aj vnútornej štruktúry a vonkajších väzieb s tretími štátmi. Po revolučných politických a sociálnoekonomických zmenách v štátoch strednej a východnej Európy (SVE) a bývalého ZSSR, nastali zmeny aj vo vzájomných vzťahoch medzi týmito štátmi a Európskym spoločenstvom, najmä z hľadiska vytvárania nových väzieb formou pridruženia k Spoločenstvu uzatváraním tzv. asociačných zmlúv.

Európske spoločenstvo, ktoré pôvodne tvorilo šesť západoeurópskych štátov sa postupne rozšírilo na súčasnú "dvanásťku" a vytvorilo z hľadiska medzinárodnej politiky, ekonomiky i práva nové, progresívne a mnohoúčelové zoskupenie. Spoločným trhom a maximálnym zblížením hospodárskych a sociálnych politík sledujú členské štáty harmonický rozvoj a stabilitu ekonomických aktivít, zvýšenie životnej úrovne a užšie vzájomné vzťahy medzi sebou. Preto sa zaviazali zrušiť vzájomnú colnú povinnosť, vytvoriť systém spoločných colných poplatkov, zabezpečiť slobodu pohybu občanov, služieb a kapitálu, uskutočňovať spoločnú poľnohospodársku a dopravnú politiku, zblížovať právne poriadky a podporovať spoločnú sociálnu politiku.

Najdôležitejšou úlohou Európskeho spoločenstva dnes je kodifikácia dohody z Maastrichtu, ktorá má členské štáty priviesť na kvalitatívne vyšší stupeň spolupráce - vytvorenie hospodárskej a menovej únie.

V procese viac ako 30 ročnej existencie Európskeho spoločenstva hľadali bruselskí politickí stratégovia spoločné línie nielen na usporiadanie svojich vnútorných vzťahov, ale aj navonok. V súlade s európskym a celosvetovým vývojom modelovali a modelujú vzájomné väzby a vzťahy s ďalšími priemyselne rozvinutými štátmi, ako aj s tzv. APC (afro-pacificko-karibskou oblasťou) a krajinami SVE, či SNŠ.

Zmeny v strednej a východnej Európe a v bývalom ZSSR, následkom ktorých sa rozpadol trh bývalých socialistických krajín, vytvorili podmienky konštruovania nových väzieb s jednotlivými štátmi ES i ES ako celkom. Ich konkrétnym vyjadrením sa stala Európska zmluva o pridružení medzi ES - jeho členskými štátmi na jednej strane a ČSFR na strane druhej. Zmluvy podobného charakteru boli podpísané aj s Maďarskom a Poľskou republikou.

Popri základných politicko-ekonomicko-sociálnych vzťahoch venujú štáty ES osobitnú pozornosť spolupráci v oblasti

životného prostredia. Vyplyva to z významu, ktorý tejto problematike už viac rokov prikladajú i z objektívnej skutočnosti, že problematika ochrany životného prostredia je výlučne problematikou presahujúcou hranice štátov a pozitívne výsledky možno dosiahnuť iba úzkou medzinárodnou spoluprácou.

O pozornosti, ktorú ES ako celok i jeho jednotlivé členské štáty venujú problematike životného prostredia, svedčí široko rozvinutá legislatíva ES, ktorá v súčasnosti formou nariadení, smerníc, rozhodnutí a odporúčaní vytvára kompaktný balík vyše 200 legislatívnych opatrení, jednak pre oblasť životného prostredia ako celok, jednak pre jednotlivé zložky.

Základnú politicko-strategicko-operatívnu orientáciu ES v oblasti životného prostredia predstavujú akčné programy pre životné prostredie. Začiatkom r. 1992 sa verejnosti predstavil v poradí už piaty, pod názvom "Program ES v oblasti životného prostredia a trvale udržateľného rozvoja". Z hľadiska riešenia problémov spätých s ochranou životného prostredia predstavuje tento program kvalitatívne nový prístup. Jeho podstatou je upustiť od súčasného byrokratického, orgánmi ES riadeného systému kontroly a nahradiť ho modelom tzv. individuálnej zodpovednosti všetkých zainteresovaných sektorov, najmä priemyslu, poľnohospodárstva, dopravy, energetiky a turistiky.

Otázky životného prostredia dnes figurujú prakticky vo všetkých zmluvných dokumentoch o spolupráci ES s tretími štátmi. I napriek tomu, že zväčša nepatria medzi prioritné a ťažiskové, ich význam neustále rastie najmä z aspektu nového pohľadu na interrezortnú zodpovednosť za túto oblasť.

Hlavným cieľom asociačnej zmluvy je popri rozvoji politického dialógu vytvoriť voľný pohyb tovaru, služieb, kapitálu a pracovných síl na území zmluvných strán. Problematika životného prostredia, i keď je predmetom iba jedného článku zmluvy, svojou koncentrovanou podobou zahŕňa prevažnú väčšinu oblastí spolupráce, ako aj hlavné formy, akými by sa mala realizovať. Treba zdôrazniť, že ide o rámcové vyjadrenie požiadaviek

spolupráce v oblasti životného prostredia, ktoré sa po nadobudnutí právoplatnosti zmluvy (predpokladá sa k 1. 1. 1993 po ratifikácii všetkými parlamentmi) budú konkretizovať, najmä uzatváraním ďalších, špeciálne orientovaných zmlúv, resp. programov k jednotlivým oblastiam a problémom. Predpokladá sa aj zdokonalenie inštitucionálnej štruktúry na realizáciu tejto spolupráce.

Základným záväzkom zmluvných strán, vyjadrených v článku 80 (Životné prostredie) Asociačnej dohody (AD), je rozvoj a posilňovanie vzájomnej spolupráce v oblasti životného prostredia, ako aj pri ochrane ľudského zdravia.

Nevyhnutným predpokladom efektívnej realizácie opatrení smerujúcich k ochrane a tvorbe životného prostredia je účinné monitorovanie hladín znečistenia a vytvorenie vzájomne prepojených informačných systémov o stave životného prostredia, najmä integrovaného monitorovacieho a informačného systému.

Právnym základom realizácie tejto požiadavky je Nariadenie Rady ES č. 1210/90 o vytvorení *Európskej agentúry pre životné prostredie a Európskej informačnej a monitorovacej siete*. Preambula tohto nariadenia okrem iného predpokladá, že Agentúra bude na základe osobitných zmlúv uzatváraných aj s inými ako členskými štátmi ES vytvárať predpoklady, aby sa informačná a monitorovacia sieť stala naozaj celoeurópskou. Z opačného pohľadu - Asociačná dohoda predpokladá, že sa ČSFR aktívne zapojí do európskej informačnej a monitorovacej siete a využije všetky možné väzby a formy spolupráce s Agentúrou. V tejto súvislosti je zaujímavá česko-slovenská iniciatíva - ponuka na zriadenie sídla Európskej agentúry pre životné prostredie na našom území. I napriek jej neakceptovaniu (situovanie sídla Agentúry je doposiaľ otvorenou záležitosťou a dlhotrvajúcim problémom členských krajín ES s výrazným politickým a prestížnym akcentom), bol to zo strany ČSFR jasný impulz charakterizujúci snahu a záujem nášho štátu o celoeurópsku integráciu v tejto oblasti. Nakoľko sa však očakáva, že tento problém (reálna existencia sídla a začiatok činnosti Agentúry) by sa mal vyriešiť počas predsedania Veľkej Británie v Rade ES (v druhom polroku 1992), bude zvlášť významné zapojiť sa od počiatku činnosti Agentúry do novozriadenej inštitucionálnej štruktúry informačnej a monitorovacej siete. Ako prostredníctvom hlavných prvkov národných informačných sietí, tak aj národných ohniskových bodov a oblastných centier a bude treba zmluvne upraviť podmienky participácie na jej celkovej činnosti s možnosťou využitia potrebnej vedeckej a technickej podpory. V nadväznosti na túto spoluprácu sa vytvoria aj predpoklady kooperácie s Jednotným výskumným centrom ES, Štatistickým úradom ES a ďalšími i rozvojovými programami.

Osobitná pozornosť sa v AD venuje jednotlivým zložkám životného prostredia, najmä ovzdušiu, vode, pôde, lesu, flóre, faune a krajinskej ekológii.

V oblasti *ochrany ovzdušia* by sa mala spolupráca orientovať hlavne na spoločné aktivity smerujúce k zabraňovaniu i regionálneho a hranice presahujúceho znečisťovania ovzdušia. Takto charakterizovaný rozsah spolupráce treba chápať ozaj iba rámcovo a po nadobudnutí právoplatnosti dohody iniciovať skonkretizovanie a rozšírenie spolupráce aj na technologické aspekty stabilných a mobilných zdrojov znečisťovania. Určitým pozitívnym krokom v tejto oblasti je v súčasnosti projekt Phare, zame-

raný na odsirenie elektrárne Prunéřov II mokrou vápencovou metódou (č. projektu EC/AIR/9). Podľa výsledkov projektu by sa malo rozhodnúť o výstavbe odsirovacích zariadení v tejto elektrárni spaľujúcej hnedé uhlie s vysokým obsahom síry.

Spolupráca *pri ochrane vôd* by mala v súlade s AD smerovať najmä do oblasti zdrojov pitnej vody, medzinárodných, resp. cezhraničných vodných tokov. V súčasnosti sú v rámci programu Phare v štádiu prípravy, resp. realizácie, štyri projekty v celkovej hodnote 8,3 mil. ECU. V oblasti pitnej vody ide o skvalitnenie monitoringu akosti pitnej vody (č. projektu EC/WAT/11) v sume 1,1 mil. ECU. Cieľom tohto projektu, ktorý pokryje územie celej ČSFR, je vytvoriť laboratóriá s moderným technickým vybavením na sledovanie kvality pitnej vody v súlade s medzinárodnými štandardmi. Začiatkom r. 1992 Komisia ES vyhlásila na tento projekt medzinárodný tender a jeho realizáciu budú zabezpečovať Výskumný ústav vodohospodársky Praha a Výskumný ústav vodného hospodárstva Bratislava.

Projekt Systém merania kvality pitnej vody v povodí Labe (č. EC/WAT/13) je zameraný na odstránenie súčasného nedostatku stavu v tejto oblasti. Zavedením technického vybavenia na zber a prenos údajov sa vytvorí systém vyhovujúci požiadavkám Labskej komisie. Uskutočnenie tohto projektu predpokladá náklady 3,3 mil. ECU.

V závere minulého roku sa začalo i ponukové konanie na realizáciu projektu základného hydrologického modelu Podunajskej nížiny. Jeho cieľom je vypracovať trojrozmerný model prúdenia podzemných vôd v oblasti Podunajskej nížiny, ktorá je najväčšou zásobárňou pitnej vody v strednej Európe.

Posledným z projektov Phare v oblasti ochrany vôd je spracovanie kalov pražskej čistiarne odpadových vôd. Projekt v sume 1,5 mil. ECU je zameraný na vypracovanie technológie na vypúšťanie kalov a ich konečnú likvidáciu.

Situácia *v oblasti odpadov* predpokladá riešenie najmä z hľadiska ich znižovania, recyklácie a bezpečného skladovania. Spolupráca by sa mala orientovať na všetky druhy odpadov, vrátane rádioaktívnych. Pri súčasnom pohľade na projekty Phare v tejto oblasti zatiaľ uvedené formy viac-menej absentujú a prevláda skôr filozofia likvidácie odpadov pred snahou o ich redukciiu. V nastávajúcom období by bolo preto treba túto skutočnosť prehodnotiť, keďže v procese svetového obchodu s odpadom možno predpokladať zvýšený záujem mnohých exportérov odpadov o jeho import do ČSFR, kde sa práve s ich pomocou budú vytvárať podmienky na jeho spracovanie, resp. ukladanie. Pre lukrativnosť exportných ponúk by tak mohli nastať situácie nedodržovania zákazu importu odpadov na územie nášho štátu (zák. č. 238/91 Zb. o odpadoch nestanovuje absolútny zákaz dovozu odpadov do ČSFR, ale v § 3 ods. 4, 5 a 6 za určitých podmienok takýto dovoz pripúšťa).

Osobitný dôraz sa v AD kladie na spoluprácu v oblasti trvalo udržateľnej, účinnej a environmentálne efektívnej spotreby a výroby energie, bezpečnosti priemyselných zariadení a rozvoja príslušných technológií a procesov výroby. V samostatnom bode sa venuje pozornosť i problematike klasifikácie a zaobchádzania s chemikáliami.

Jednou z prioritných úloh, od ktorej závisí celkový stupeň a rozvoj vzájomnej spolupráce, je zblíženie česko-slovenského právneho poriadku, resp. legislatívy v oblasti životného prostre-

dia s právnymi nástrojmi a inštitútmi ES. Táto úloha vyplýva o. i. aj z uznesenia vlády ČSFR č. 533 o zabezpečení zlučiteľnosti česko-slovenského právneho poriadku s právom ES. V zmysle tohto vládneho uznesenia vypracoval v máji 1992 Federálny výbor pre životné prostredie súborný materiál "Zabezpečenie zlučiteľnosti česko-slovenského právneho poriadku s právom ES v oblasti životného prostredia - správa č. 1." Bezprostredne potom FVŽP v spolupráci s právnymi expertmi z Veľkej Británie uskutočnil odborný seminár pre česko-slovenských expertov v oblasti legislatívy životného prostredia s cieľom vzájomne analyzovať súčasnú právnu úpravu ES v tejto oblasti a ozrejmiť základné ciele a smery vývoja politiky i právnej regulácie v oblasti životného prostredia v členských štátoch.

Stála misia ČSFR pri ES v Bruseli v spolupráci s MŽP ČR, SR a Komisiou ES v nastávajúcom období pripravujú cyklus seminárov s podobným zameraním, kde by sa experti Komisie ES detailne vyjadrovali k právnej regulácii nielen životného prostredia ako celku, ale aj k jeho jednotlivým zložkám, resp. oblastiam ľudských aktivít pri jeho ochrane. Očakáva sa, že ratifikáciou AD sa vytvorí ešte širší priestor pre spoluprácu, najmä takými formami, ako sú výmeny odborných pracovníkov, resp. stážové pobyty v Komisii ES.

V záverečnej časti (bod 3) článok 80 AD vymenúva formy, akými by sa spolupráca mala uskutočňovať. Ide predovšetkým o výmenu informácií a expertov, osobitne z oblasti transformácie čistých technológií a rozvoja informačných systémov v oblasti

životného prostredia, výcvikové programy, spoločné výskumné aktivity, spoluprácu na regionálnej úrovni, vrátane spolupráce v rámci Európskej agentúry pre životné prostredie a rozvoj spoločných strategických zámerov, najmä s ohľadom na globálne a klimatické zmeny.

Súčasnú, tzv. prechodné obdobie (kedy síce AD je už podpísaná, ale nebola ratifikovaná všetkými zmluvnými štátmi a nenadobudla právoplatnosť), by sa dalo charakterizovať nasledovne: Podpísaním AD sa vytvorili možnosti a predpoklady ďalšieho rozvoja už viac rokov pretrvávajúcej spolupráce v oblasti životného prostredia medzi ČSFR a Komisiou ES. Generálne riaditeľstvo Komisie pre životné prostredie, jadrovú bezpečnosť a ochranu obyvateľstva (DX-XI) spravidla akceptuje česko-slovenské priority v rozvoji spolupráce s česko-slovenskými orgánmi a organizáciami a vychádza v ústrety pri riešení základných environmentálnych problémov v ČSFR. Možno oprávnené predpokladať, že po nadobudnutí právoplatnosti AD sa viaceré problémy technicko-administratívneho charakteru prekonajú a vzájomná spolupráca sa ďalej prehĺbi.

Asociačná dohoda vo svojich ustanoveniach predpokladá vytvorenie Asociačnej rady a Asociačného výboru, ako aj niektorých dočasných pomocných orgánov. Jedným z nich by mohol byť aj výbor pre životné prostredie. Vytvoril by sa tak inštitucionálny rámec pre riešenie tejto problematiky a ďalší rozvoj vzájomnej spolupráce.

